

LÄNSSTYRELSEN
VÄSTERNORRLAND

Bevarandeplan Natura 2000

Moälven SE0710164

Foto: Oskar Norrgrann

Namn:	Moälven
Sitecode:	SE0710164
Områdestyp:	pSCI 2002-01 enligt Art- och habitatdirektivet
Areal:	3225 hektar
Skyddsform:	Oskyddat
Kommun:	Örnsköldsvik
Tillsynsmyndighet:	Länsstyrelsen i Västernorrlands län
Koordinat:	703952/161786
Karta:	195,196,205,206
Ägarförhållanden:	Privat, SCA, Holmen, Kommun, Kyrka
Fastställt/Uppdaterad:	2006-01-17

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. ALLMÄNT OM NATURA 2000	3
1.1 Allmänt om bevarandeplanen	3
2. GRUNDER FÖR UTPEKANDE	3
2.1 Ingående naturtyper och arter enligt Art- och habitatdirektivet	3
3. BEVARANDESYFTEN OCH BEVARANDEMÅL	3
4. OMRÅDESBESKRIVNING	4
4.1 Allmän områdesbeskrivning	4
4.2 Intressanta arter i området, ej med i Art- och habitatdirektivet	5
5. EKOLOGISKA FÖRUTSÄTTNINGAR.....	5
5.1 För området i dess helhet	5
5.2 För ingående naturtyper enligt Art- och habitatdirektivet	5
5.3 För ingående arter enligt Art- och habitatdirektivet	6
6. HOTBILD MOT NATURA 2000-OMRÅDET	6
7. BEVARANDEÅTGÄRDER.....	7
7.1 Områdesskydd.....	7
7.2 Skötselåtgärder.....	7
8. BEVARANDESTATUS	8
9. UPPFÖLJNING AV BEVARANDEMÅL	8
10. REFERENSER	9
11. KARTOR	10

1. Allmänt om Natura 2000

Natura 2000 heter det nätverk av skyddsvärda områden som alla EU:s medlemsstater ska bidra till att skapa enligt EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter) samt Fågeldirektivet (Rådets direktiv 79/409/EEG av den 2 april 1979 om bevarande av vilda fåglar). Syftet är att bidra till bevarandet av den biologiska mångfalden inom gemenskapen. Sverige har som medlem i EU åtagit sig att se till att naturtyperna och arterna har gynnsam bevarandestatus, dvs. att de finns kvar i långsiktigt hållbar omfattning genom att vidta bevarandeåtgärder i form av skydd och skötsel. Ett särskilt tillstånd krävs om man vill utföra åtgärder som kan påverka miljön i ett Natura 2000-område på ett betydande sätt. Som en hjälp vid arbetet med att bevara naturvärdena i Natura 2000-områden samt som ett stöd för verksamheter som bedrivs i anslutning till området ska det finnas bevarandeplaner för samtliga områden.

1.1 Allmänt om bevarandeplanen

Bevarandeplanen är det dokument som ska beskriva vad som är syftet med bevarandet av varje enskilt Natura 2000-område och som ska ange vilka bevarandeåtgärder som planeras. Bevarandeplanen behandlar områdets ingående naturtyper och arter som finns upptagna i EU:s två naturvårdsdirektiv, Art- och habitatdirektivet samt Fågeldirektivet. En viktig del i arbetet med att vidta nödvändiga bevarandeåtgärder är formuleringen av bevarandesyfte och bevarandemål för varje Natura 2000-område samt att planera och prioritera vilka bevarandeåtgärder som behövs utifrån i dagsläget kända förhållanden och hot.

2. Grunder för utpekande

2.1 Ingående naturtyper och arter enligt Art- och habitatdirektivet

Moälven är utpekad att ingå i Natura 2000-nätverket enligt Art- och habitatdirektivet mot bakgrund av att det inom området finns i direktivet ingående naturtyper (tabell 1) och arter (tabell 2).

Tabell 1. Ingående naturtyp enligt Art- och habitatdirektivet

Kod	Art	Areal (ha)	Andel (%)
3210	Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ	710	22
3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor	7	0,22

Tabell 2. Ingående art enligt Art- och habitatdirektivet

Kod	Art
1163	Stensimpa (<i>Cottus gobio</i>)
1355	Utter (<i>Lutra lutra</i>)

3. Bevarandesyftet och bevarandemål

Ett övergripande syfte för Natura 2000-området Moälven är att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som legat till grund för utpekandet av området till nätverket Natura 2000. I tabell 3 och 4 finns en sammanfattning av de bevarandemål som ska uppfyllas för att bevarandesyftet ska uppnås.

Tabell 3. Bevarandemål för ingående naturtyper

<i>Naturtyp</i>	<i>Bevarandemål</i>
3210 Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ	<ul style="list-style-type: none"> Naturtypen bibehålls i minst 710 ha. Vattendragens vattenföring och flödesdynamik bör bibehållas eller förbättras utifrån nuvarande situation. Vattenståndsvariationerna skall finnas över året. Närmast vattendraget ska naturliga omgivningar finnas med strandskog/svämskog, våtmarker och mader. Vattenlevande organismer ska ha fria vandringsvägar med ingen eller obetydlig påverkan av vägtrummor och andra vandringshinder. Fria vandringsvägar även i anslutande vattensystem. En för naturtypen naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar. Typiska arter som t.ex. stensimpa och öring ska ha ej minskande populationer. Reproducerande öringbestånd ska finnas.
3260 Vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor	<ul style="list-style-type: none"> Naturtypen bibehålls i minst 7 ha. I övrigt se ovan.

Tabell 4. Bevarandemål för ingående arter

<i>Art</i>	<i>Bevarandemål</i>
1163 Stensimpa (<i>Cottus gobio</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Artens livsmiljö lämnas till fri utveckling där naturlig dynamik ska råda. God förnyring ska ske i beståndet.
1355 Utter (<i>Lutra lutra</i>)	<ul style="list-style-type: none"> Artens livsmiljö, där strandområden utgör en väsentlig del, ska bibehållas i minst den utbredning den har idag. Populationen i vattendraget ska ej vara minskande.

I Moälven finns även de i Art- och habitatdirektivet ingående arterna lax (*Salmo salar*) och flodpärlmussla (*Margaritifera margaritifera*), men dessa är inte utpekade för området eftersom flodpärlmusslan endast finns i små och ej reproducerande populationer och laxen är inplanterad från Västerbottens län.

4. Områdesbeskrivning

4.1 Allmän områdesbeskrivning.

Moälven är en rikt varierad skogsälv, med endast liten påverkan av vattenkraftutbyggnad, som slingrar sig fram mellan älvsjöar, sel, forsar och fall ut till mynningen i Örnköldsvik. Moälven har en fast förekomst av utter i biflödena. Dessutom förekommer flodpärlmusslor (ej reproducerande) på flera ställen i vattensystemet. Längs älvens olika biflöden finns ett flertal betydelsefulla rastlokaler för flyttfåglar, en av dessa är Östansjösjön, och i den djupa opåverkade sjön Hällvattnet finns flera relikter från istiden, t.ex. kräftdjuren (*Mysis relicta*), (*Pallasea quadrispinosa*) och (*Limnocalanus macrurus*). Kring älvsystemet, bl.a. i Norrmesunda, Kubbe-Norrflärke och Myckelgensjö, finns ett värdefullt odlingslandskap med naturbetesmarker.

De geovetenskapliga skyddsvärdena är framför allt koncentrerade till områdena kring Myckelgensjö och Seltjärn med israndsdeltan, långsträckta meanderlopp, korvsjöar, vallformade slamavlagringar (leveer) och branta nipstränder. I älvdalens nedre del ligger aktiva deltabildningar och meanderlopp omgivna av mäktiga flyggberg.

4.2 Intressanta arter i området, ej med i Art- och habitatdirektivet

Älven har i vissa avsnitt goda bestånd av hänsynskrävande arter som flodkräfta (*Astacus astacus*), harr (*Thymallus thymallus*) och stationär öring (*Salmo trutta*).

5. Ekologiska förutsättningar

5.1 För området i dess helhet

Moälven är ett vattendrag som endast i liten utsträckning är påverkad av vattenkraftsutbyggnad. Sådana relativt opåverkade vattensystem utgör idag värdefulla livsmiljöer för många arter och har förutsättningar att fortsätta göra det så länge de inte påverkas av storskaliga exploateringar.

Ett orosmoment för området är att det idag finns ett 20-tal identifierade punkter längs älven där marken är, eller kan förväntas vara, förorenad. Antal punkter förväntas öka eftersom inventeringen fortfarande pågår. Den mest förorenade platsen är Domsjö industriområde vid älvens utlopp, övriga punkter utgörs av deponier, bensinstationer och sågverk.

5.2 För ingående naturtyper enligt Art- och habitatdirektivet

Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ. Mer eller mindre naturliga älvar och åar, eller delar av systemen, men relativt näringsfattigt och klart vatten. Under våren uppträder ofta höga vattenstånd. De stora variationerna i vattenstånd under året skapar strandmiljöer med hög biologisk mångfald. Vattendynamiken är skiftande (älvsjöar, sel, forsar och fall).

Vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor. Vattendrag med en vegetation av flytbladsväxter eller akvatiska mossor. Vattendragen får inte vara övergödda. Naturtypen kan antingen vara vattenmossdominerat och nästan helt beskuggad av skog, eller solexponerat, lugnflytande och dominerat av flytbladsväxter.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Bibehållna eller förbättrade förhållanden avseende vattenföring och flödesdynamik. Oreglerad vattenföring upprätthåller en stor variation gällande bottenstrukturer, vegetation och strandstrukturer och därmed förutsättningar för naturligt förekommande arter.
- Ingen ytterligare påverkan av fragmentering (dämmen och andra vandringshinder), kanalisering, invallning, flottledsrensning och rensning av sediment och vegetation. Negativ påverkan från tidigare ingrepp minimeras.
- Fria vandringsvägar (inga antropogena vandringshinder) i anslutande vattensystem är en förutsättning för vissa av naturtypens typiska arter.
- Naturliga omgivningar med strandskog/svämskog, våtmarker och mader. Strandskogen är viktig för energitillförseln till ekosystemet, tillförseln av död ved samt beskuggningen.
- God vattenkvalitet, låg grad av mänsklig belastning avseende försurande ämnen, närhalter, miljögifter och partiklar (grumlande ämnen).
- En för naturtypen naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar.
- Ingen påtaglig minskning av populationerna hos de typiska arterna i naturtypen. De typiska arterna är indikatorarter vars förekomst indikerar gynnsam bevarandestatus hos naturtypen genom att de reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna.

5.3 För ingående arter enligt Art- och habitatdirektivet

Stensimpa (*Cottus gobio*) är knuten till sand-, sten- eller grusbotten och vatten med hög kvalitet, arten är relativt känslig för försämringar i vattenkvalitet, främst försurning. Födan utgörs främst av dagslände- och mygglarver, maskar och kräftdjur. Arten är idag inte hotad i Sverige och en viss spridning sker när vattensystem kommer i kontakt med varandra och även via Östersjökusten.

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- God vattenkvalitet, låg grad av belastning avseende försurande ämnen, närsalter, miljögifter, partiklar (grumlande ämnen), mm.
- Ingen förekomst av vandringshinder.
- Tillgång till grus- eller stenbotten på varierande djup.

Utter (*Lutra lutra*). Optimala miljöer för utter är vatten som erbjuder riklig tillgång på lättillgänglig föda året runt och som har tillgång till områden där uttern kan vila ostört, föda upp ungar etc. För ett livskraftigt bestånd av utter krävs stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem. I små isolerade vattensystem blir populationerna mycket sårbara, eftersom utbytet av individer försvåras eller uteblir.

Uttern har stora hemområden. Honors hemområde omfattar ett område på cirka 28 kilometers strandlängd medan vuxna hanar har hemområden med en storlek av omkring 45 km. Mellan könen kan hemområden överlappa varandra så att en hanes hemområde kan omfatta en eller flera honors. Utterns föda består mestadels av fisk som t.ex. lake, simpor och karpfiskar, men även groddjur, kräftor, större insekter, fåglar och mindre däggdjur kan ingå i dieten. Sammansättningen av dieten återspeglar den tillgänglighet och förekomst av föda som finns i det område där uttern jagar. Födoval varierar därför mellan olika områden och även med årstiden. En vuxen utter konsumerar cirka 1-1,5 kg fisk per dag

Förutsättningar för gynnsam bevarandestatus:

- Stora områden med mer eller mindre sammanhängande vattensystem.
- Tillgång till goda födosöksområden året runt. Vintertid är uttern beroende av strömmande vatten som ger möjlighet till näringsfångst om sjöarna blir islagda.
- Tillgång till ostörda yngel- och viloplatsar.
- God vattenkvalitet, låg grad av belastning avseende försurande ämnen, närsalter, miljögifter, partiklar (grumlande ämnen) mm.

6. Hotbild mot Natura 2000-området

Moälven är utpekad som riksintresse för naturvården enligt 3 och 4 kap, miljöbalken, men saknar för närvarande specifikt områdesskydd. Natura 2000-regelverket medför dock att verksamheter i nära anslutning till det skyddade området kan kräva tillstånd. Verksamheter och faktorer som kan tänkas påverka Natura 2000-områdets naturtyper och arter negativt visas i tabell 5.

Vid beskrivandet av hotbilden för ett område kan endast nu kända problem belysas. Det är viktigt att ha i åtanke att nya hot troligen kommer att identifieras i framtiden. De hot som är av global karaktär, t.ex. klimatförändringar och atmosfäriskt spridna miljöbelastningar, kan inte lösas genom områdets skötsel. Tyngdpunkten för hotbilden av varje enskilt Natura 2000-objekt ligger främst på lokala hot från landskaps- till artnivå.

Tabell 5. Verksamheter och faktorer som utgör reella och potentiella hot mot områdets naturtyper och arter

<i>Naturtyp/art</i>	<i>Hot</i>
<p>Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ</p> <p>Vattendrag med flytbladsvegetation eller vattenlevande mossor</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Avverkning av stora arealer strandnära skog. • Markavvattning/skyddsdikning ger ökad avrinning och risk för erosion. • Verksamheterna som kan orsaka grumling och igenslamning av botten samt förändrad hydrologi i strandmiljön. • Åtgärder som kan leda till minskade vattenståndsvariationer och jämnare flöde, vilket orsakar mer ensartade botten- och strandmiljöer och minskar förutsättningarna för arter som är beroende av naturlig flödesdynamik. • Utvidgning av befintliga skogsbilvägar kan orsaka grumling och vägtrummor kan utgöra vandringshinder. • Utsläpp och/eller utlakning av föroreningar från punktkälla, t.ex. täkt, deponi, bensinstation, sågverk, industri eller annan verksamhet. • Kalkning och gödsling av omgivande stränder och våtmarker kan förändra de fysiska och kemiska förutsättningarna för strandmiljöernas naturligt förekommande arter. För skogs- och våtmarksgödsling/kalkning antas en zon på 100 m närmast vattnet undantagen spridning minska hotet. För alla kalkade Natura-2000 områden måste kalkningsstrategin diskuteras med ansvarig för kalkfunktionen. För åkermark antas en anpassad brukningsfri zon samt en bredare zon undantagen från spridning av gödning/bekämpningsmedel mot vattnet och dess tillflöden minska hotet. • Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering. • Botniabanans etablering över Veckefjärden kan utgöra ett hot mot området bl.a. genom grumling/igenlamning, förändrade flöden mm.
<p>Stensimpa (<i>Cottus gobio</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Igenlamning av botten pga. avverkningar, markberedning och dikning mm. • Åtgärder som kan påverka vattenkvaliteten negativt.
<p>Utter (<i>Lutra lutra</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Höga halter av miljögifter i vattnet. • Reglering av vattendrag, utbyggnad av vattenfall och strömsträckor. • Biltrafik kan lokalt utgöra en begränsande faktor eftersom det svenska beståndet är så litet. • Drunkning i fasta fiskeredskap. • Fångst i icke selektiva fällor. • Störning av t.ex. intensivt friluftsliv.

7. Bevarandeåtgärder

7.1 Områdesskydd

Natura 2000-regelverket medför att verksamheter i eller i nära anslutning till det området kan kräva tillstånd från länsstyrelsen enligt miljöbalken 7 kap 28-29 §§. Området är förutom att vara skyddat inom nätverket Natura 2000 också utpekade som riksintresse enligt miljöbalkens 4 kap.

7.2 Skötselåtgärder

Moälven ska bevaras och återställas till ett så naturligt tillstånd som möjligt. För att nå dit bör de befintliga onaturliga vandringshinderna undanröjas. Platser med förorenad mark bör, i mån av resurser, saneras för att undvika att miljöfarliga ämnen utlakas i älven i framtiden. De

befintliga återintroduceringarna av lax- och havsöring bör fortgå till bestånden är självreproducerande.

Moälven, genom Örnsköldsviks kommun, har hösten 2005 tilldelats 1,97 miljoner euro inom ramen för Life-projektet. Pengarna kommer bland annat att användas till ovan nämnda arbete med lax- och havsöring och borttagande av vandringshinder. I tabell 6 visas en sammanfattning av planerade skötselåtgärder.

Tabell 6. Sammanfattning av planerade skötselåtgärder

<i>Skötselåtgärd</i>	<i>Tidpunkt</i>	<i>Prioritet</i>
Återintroduceringen av lax- och havsöringsbeståndet fortgår med inriktning mot självreproducerande bestånd.	Tills vidare	1
Borttagande av vandringshinder	Under LIFE -projektet	1
Återställande av flottrensade delar	Ev. under LIFE -projektet /Inom 20 år	2
Sanering av förorenad mark	I mån av resurser	2
Informationskampanj om ökad hänsyn vid strandnära skogsbruk	Inom 10 år	2

8. Bevarandestatus

Bevarandestatusen för området som helhet är inte tillfredsställande eftersom bestånden av flodpärlmussla inte är reproducerande och det i dagsläget inte finns en självbärande lax- och havsöringstam i älven. Förutsättningarna för ett väl fungerande vattensystem är dock goda eftersom älven är relativt opåverkad av storskalig utbyggnad och exploatering samt att det råder en god hydrologisk regim i området. Det är också positivt att det redan nu är klart med ekonomiska medel till att inom ramen för Life-projektet bland annat påbörja nödvändiga restaureringsåtgärder.

9. Uppföljning av bevarandemål

Det krav som ställs i direktivet är att utvärdering av gynnsam bevarandestatus för naturtyper skall ske på biogeografisk nivå (för Västernorrlands län den boreala regionen). Detta innebär att många naturtyper kommer att följas upp i ett urval (stickprov) av objekten. Objektvis uppföljning kommer att ske i skötselkrävande habitat samt av parametrar som är relaterade till något som går att åtgärda inom objekten.

Uppföljning av de naturtyper och arter som ingår i Natura 2000-området bör ske enligt följande:

Naturliga större vattendrag av fennoskandisk typ

- Habitatets hydrologiska variation följs genom tillgängliga data från SMHI.
- Vattenprover med analys av totalfosfor och pH-värde görs i vattendrag med pågående provtagningsverksamhet både inom och utanför de utpekade objekten.
- Uppföljning av typiska arter fisk och musslor sker i ett urval av vattendragen i samordning med befintligt provfiske.

Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor.

- Arealen av habitatet följs upp minst vart 24:e år samt vid exploatering eller tillkomst.
- Habitatets hydrologiska variation följs genom tillgängliga data från SMHI.

- Bottenfaunan inom habitatet följs upp minst vart 18:e år. Syftet med uppföljningen är att genom analys av standardiserade index för bottenfauna utvärdera grad av eutrofieringspåverkan och surhetsgrad. På sikt kommer denna metod att ersättas av registrering av typiska arter.
- Vattenprover med analys av totalfosfor och pH-värde görs i vattendrag med pågående provtagningsverksamhet både inom och utanför de utpekade objekten.
- Uppföljning av typiska arter både inom och fisk och musslor föreslås ske i minst 5 vattendrag per vattendistrikt. Samordning sker med befintligt provfiske i vattendragen.

Stensimpa (*Cottus gobio*)

- Uppföljning sker i samordning med befintligt provfiske i vattendraget, dock minst en gång vart 6:e år.

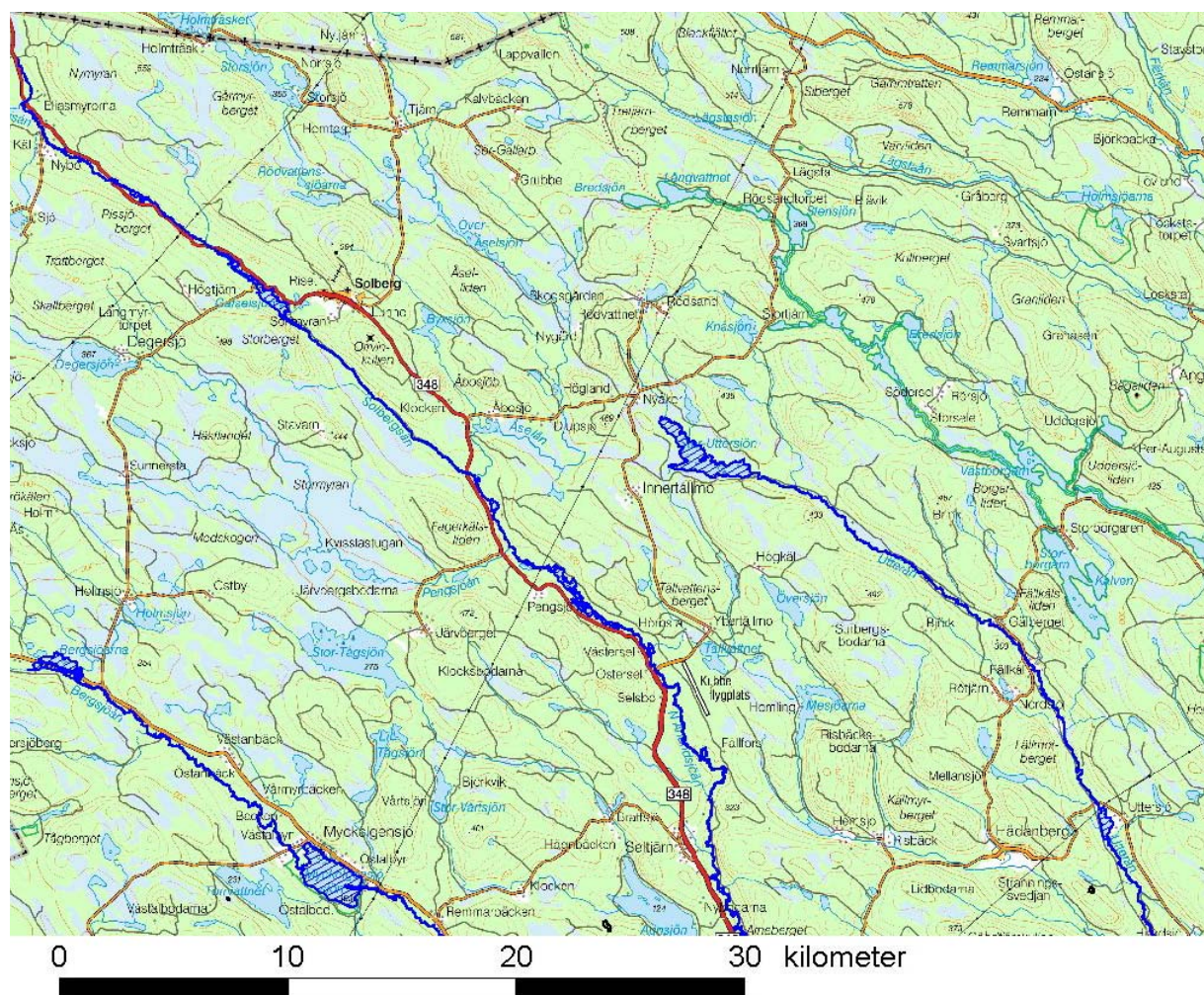
Utter (*Lutra lutra*)

- Barmarksinventering eller vinterinventering av området minst vart 6:e år. Arbetet skall koordineras så att det följer vattensystemen snarare än de administrativa gränserna.

10. Referenser

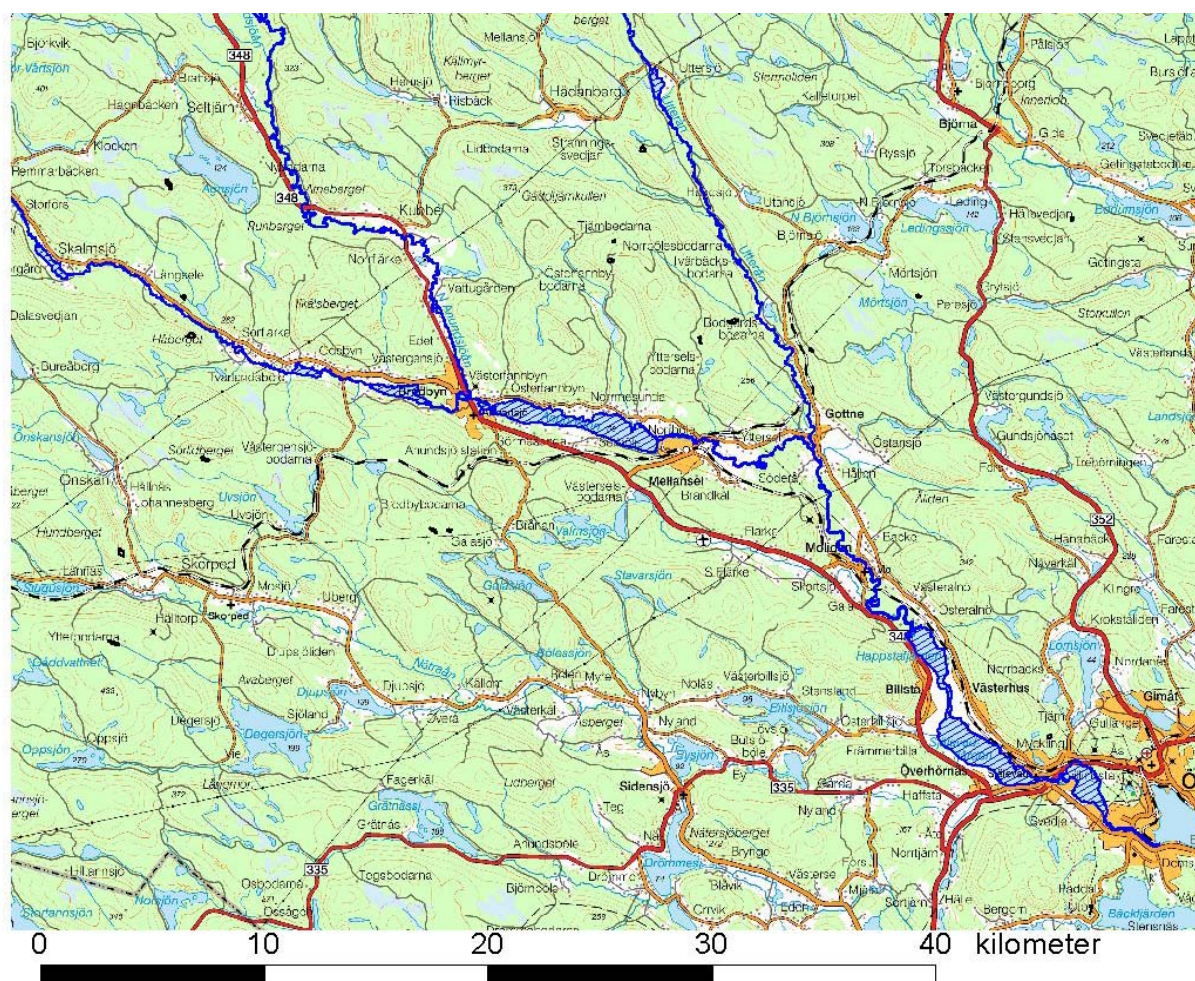
- Länsstyrelsen i Västernorrland 2001. Sjö- och vattendragsinventering i Västernorrlands län.
- Länsstyrelsen i Y-län 1975:5. Gideälven, Moälven, Nätraån
- Örnsköldsviks kommun 2000. Örnsköldsviks naturguide.

11. Kartor

© Lantmäteriet, 2004. Ur GSD-Översiktskartan ärende 106-2004/188-Y

Översiktskarta för nordvästra delen av Natura 2000-området **Moälven**.

© Lantmäteriet, 2004. Ur GSD-Översiktskartan ärende 106-2004/188-Y

Översiktskarta för sydöstra delen av Natura 2000-området **Moälven**.

För mer detaljerade kartor över natura 2000-området, kontakta Länsstyrelsen i Västernorrlands län.